

ירבתון סטמפניו

— שלום עליכם —

יחוסו של סטמפניו

סטמפניו — זהו מין שם-לואי שיצבר לו בירושה מאביו; אביו, עליו השלום, היה „כלי-זמר“, ר"ל: מנגן. שמי היה בריל באם, או בריל „סטמפניו“ מק"ק סטמפני, מין כפר שבקרבת כתרילאליה. היה מנגן על ה„באם“ והיה גם כדחן טוב ומצויין, חרוץ יפה ומשובח, צרה-שלא-תבוא, ליץ-עולמים; שד משחת: היה מתחפש על כל החתונות לעני חוזר על הפתחים, מהפך את עינו, עושה רקידות מעשה רב, היה מכלד את קול האשה המקשה לילד, מכריו וצועק ככרוכיא: אוי באבינו, הריני נשבעת לך כישני זוגית תפידין בני רבינו תם שזיהי הפעם האחרונה ותו לא... או שהיה מעביר פתאום זרם מים בתוך החדר, כדי שאחינו בני ישראל יהיו מחויבים להפישל את שוליהם והנקבות תגבהנה בשמלותיהן, או שהיה כבוד וריאה בסינורה של המחותרת, סרטיה 191

לבדח את הבריות.

„הכלי-זמרות“ עברה להם בירושה מכמה דורות: בריל באם, או בריל סטמפניו, כפי שידוע לנו מכבר, היה מנגן על הבאם; ר' שמואליק הציצרה, היה מהצצר בחצוצראות, אביו זקנו, ר' תחש צמבלן היה מצמבל בצמבלאות, ואביו-אביו זקנו ר' אפרים כשכשן... כללו של דבר סטמפניו היה חטר מגזע „כלי-זמרים“ עד עשרה, דורות—ואינו מתביש חלילה בזה, כמנהג גובראין יהודאין, שכל בעי-מלאכה, יהא נא הדבר כמזם עמנו, מתביש באומנותו; ואין כל חרוש בזה: הואיל ושם כזה שקנה לו סטמפניו, בבטלוניה וכמעט בכל העולם כלו, לאו מלתא זומרתא היא. השם סטמפניו מוכיח על גאוניותו ורב גדלו. סטמפניו—משמעותו: גברא רבא. ואל נא יהא הדבר קל בעיניכם—סטמפניו!

על שלשה דברים העולם עומד: על זמירותו של נבי בלור, על בדחנותו של גדיק ברחן ועל נגינותו של סטמפניו; ומי שלא שמע שלשה דברים אלה, לא שמע דבר גדול מימיו. מכאן ראיה גדולה שסטמפניו דגן לא היה סתם „כלי-זמר“, איזה קטלא קניא. ומסתמא ראוי היה לאותו שם ופרסום גדול שהיה לו בין כל גדולי הדור.

היהודי מטבע ברייתו אוהב נגינה ומכין גדול כנגינה — בזה לא ישילו ספק אפילו הגדולים שבשונאי-ישראל, אלא שדא עקא, שאין אחינו בני ישראל מרבין בשמחה ולפיכך אינם זוכין לשמע תמיד אל הרנה יאל הנגינה, כי מה השמחה ליהודינו שיהיו קופצים פתאום ופוצים פה כשירה ובזמרה או שיהיו עוסקים לך בהלולא וחננא? ואעפ"כ, יאמרו מה שיאמרו, הרינו אנו זרע עם קדושים, מבינים גדולים וחרופים הן בזמירות הן בנגינות והן בכל יתר הענינים; כשהקב"ה מזמן איזה חון לקק"נו, מיד אנו מתחילים רצים כנערינו ובוקנינו לשמע אל הפלותיו ב„בילטים“, ר"ל: כרטיסי-כניסה, ואין צריך לומר ש„כלי-זמר“ לחתונה זיהי מצות עשה מדאוריתא שחלילה לו ליהודי הנון לעבור עליה. לשמע בשעה ש„הקאפע(ליע) מקהלה המנגנים) מנגנת „חתיכה“ לאכילה מרק-הזהב, כמובן חתיכה נוגה (החתיכה העליונה לאחר כך)—הן בעד זה הרינו מוכנים ומזומנים לתת אפילו נזיד ערשים, ה„עולם“ יושב לו בדרך-ארץ גדול וכיראת הכבוד וה„כלי-זמר“ מנגנים להם חתיכה נוגה „מאראלנע“ המעוררת בכי המרורים, ככה יבכה הכנור אף יהגה נכאים וירד לעמקי תיזומות שם על המיתר העבה

והויעף, וכל „החבריה“ יענוהו בקול דממה דקה, בקול תוגה חרישית המטלת מרה-שחורה, עצבות ורוח כהה על הקהל.

כל הפנים מתחילין דואנין, דאגה נעימה ומתוקה אמנם, אבל עם כל זאת דאגה עמוקה. הכל משתקעין בהרהורים, מורידין את חטמיהם ומעבירין אצבע צרדה על גבי הפנכות, או שהם לשים ומגלגלים, מקטיפים ועושים כדורים קטנים מלבה של החלה החמה. הכל מתעמקים ימהכנסים לים של מחשבות, מחשבות נוגות ומעציבות, לתהום של געגועים חרישים וכואבים, שהרי אין לך יהודי שאין לו דאגות, וצרות—אלו דברים שאין היהודי נזקק חלילה ללוות מאחרים; וכך מתמוגגות ומתלכדות יחד יללת הכנורות עם הרהורי הצינר והיו „לבשר אחד“, וכל אנחה המתפרצת מתוך לבו של הכנור „טיאק-טיאק“ טיאק“ חודר אל לבם של בעלי-החתונה ומוצא שם את הדו.

לבו של אדם בכלל ושל היהודי בפרט דומה לכנור: הך נא על מיתריו הקשים והוצאת משם מבול של שירה שירת נהי, קולות האניה ואניה... אלא שלכך נחוץ אמן, מנגן כדבעי למיהוי, נחוץ „בריה“, כלי-זמר בן-חיל כמו שהיה

ובשעת תפלתם זו, היו מוחות דמעה מעיניהם
 הצביוות מרב כבי וגורפות את שארית הטמן. וחרווי
 הפנינים, האבנים היקרות, טבעות הזהב, הצמידים
 וכל יתר מיני התכשיטים שהיו תלויים על צואריהן
 ועל חזיהן של הנשים התנוצצו והבריקו בברק
 אש לזהמתן. ואין צריך לומר הבהולות, דמתקרי
 בלעז: „מאמזעלען“, אלו, היו, עומדות בלי נוע. ובלי
 זוע כגולמנה ממש, והיו מסתכלות בסטמפניו וכנורו
 אלא שפה ושם, מבין לחרכי חולצות הבהולות
 דופק לו הלב הקטן „טיק-טיק-טיק“, מפרפר
 ורועד רעידה קלה ונעימה, וכפעם בפעם מתמלטה
 משם אנהה חרישית וחשאית ...

קרניאל

נבי יריסים, יהודינו נאנחים ונאנקים, יהודינו
 מקוננים ובוכים בלכם, יסטמפניו? מי לי סטמפניו?
 מה לי סטמפניו? שאלהו בחרם איזהו מקומו
 בעולם הזה! הוא בשלו: טיאך=טיאך=טיאך—ודי!
 ולאחר שהוא מפסיק מנגינתו, הוא זורק את
 כנורו ותופש בלבו וכחזהו. באותה שעה שתי
 עיניו יוקדות כשתי „הבדלות“ ופניו מבהיקת
 כפני תבל כלה, הכל כאלו מתעוררים מתרדמה,
 מתוך שנה נונה ומתוקה, וכל היהודים מתחילים
 מביעים את התפעלותם בבת אחת, איש על פי
 דרכו, והכל משבחים ומפארים, מעריצים ומקדישים
 את שמו של סטמפניו.

ננני, סטמפניו! אי סטמפני! והנקבות?
 מי יתנה את הקף התפעלותן של הנשים? ספק
 גדול אצלי אם ביום כפור בשעת הטיה=
 הפתילות, מרבוה הנשים לשפך דמעות כשם
 שהן מתמוגגות בכבי בשעה שסטמפניו היה
 מנגן את „חתיכוחיו“, ואפילו על חרבן בית
 המקדש אין הנשים הללו שופכות דמעות כשם
 שהן בוכות ומיללות מנגינתו של סטמפניו.
 — יהי רצון שאזכה להוביל את סטמפניו
 לחתונה של בתי הצעירה, רבנו של עולם!
 כך היו הנשים מתבדכות בסטמפניו,

סטמפניו בשעתו.

וכטמפניו שלנו היה „בריה בן בנו של
 בריה“. כשהיה אוחז ביד את כנורו ומעביר עליו
 בקשתו, משיכה אחת ותו לא, מיד היה כנורו
 של סטמפניו מתחיל מדבר דבורים, דבורים ממש
 בלשון כמו להנדיל בשר ודם: דבורים וטענות,
 יבובים וקינות, כמנהג גובראין יהודאין, בשאגות
 ויללות ואנחות צתפרצות מעומקא דלבא, מתהומה
 של נשמה.

סטמפניו היה טפשיל את ראשו לאחוריו,
 קווצות תלתליו השחורות והארוכות התפוזו על
 כתפו הרחבות. שתי עיניו, עינים שחורות ולפיוניות,
 היו מופין כלפי מעלה, ופניו היפות כפני לבנה
 במלואו, היו מחוירין פתאום כמותו. עוד רגע
 קטן—וסטמפניו איננו! אלא שרואה אתה אך
 את ידו המפוזת הנה והנה, הגכה למעלה והעמק
 לכטה, מכתשת כתישין, ושפעת קולות ושירים
 משתפכים מקרבו, שירים נוגים ועצובים המנפצים
 את הים, המדבדכים ומפריים את הנפש ומתישים
 כל בהו של אדם. הכל גועים ומתמוגגים
 וזכחות הולכים וזפים; הכל מתיט, מתים בכל
 אבריהם, הלב מתמלא ומתגדש על כל גדותיו,
 הלב מתחמם קצת ודמעות מתחילין נוצצין על